

ČESKÁ KNIŽNICE

NAKLADATELSTVÍ HOST

ŽIVOT SVATÉ KATEŘINY

ŽIVOT SVATÉ KATEŘINY

PRAHA — BRNO 2016

ČESKÁ KNIŽNICE

Vydávají Nadační fond Česká knižnice, Ústav pro českou literaturu
AV ČR, v. v. i., a vydavatelství Host

www.kniznice.cz

ÚSTAV
PRO ČESKOU
LITERATURU
AV ČR, v. v. i.

Akademie věd
České republiky

Strategie AV21
Špičkový výzkum ve veřejném zájmu

FF UK

Vychází za finanční podpory Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.

Publikace vznikla s podporou na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné
instituce 68378068 (ÚČL AV ČR, v. v. i.).

Ediční příprava, komentář a vysvětlivky Eduard Petrů podle kritického
vydání Václava Vážného

Novočeský překlad Jiří Pelán

Vědecká redakce Mirek Čejka

Pro druhé vydání edici Eduarda Petrů podle rukopisu LegKat (Moravský
zemský archiv v Brně, sign. SA G 10, č. 555) revidovala, komentář,
vysvětlivky a slovníček upravila a bibliografii aktualizovala Vendula
Rejzlová Zajíčková

Editors © Václav Vážný, 1959, 2016; Eduard Petrů, 1999, 2016

Commentary © Eduard Petrů, 1999, 2016

Translation © Jiří Pelán, 1983, 2016

Photo © Národní galerie v Praze, 2016

© Nadační fond Česká knižnice, 2016

© Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2016

Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o., 2016 (elektronické vydání)

ISBN 978-80-7577-003-5 (Formát PDF)

ŽIVOT SVATÉ KATEŘINY

—

LEGENDA O SVATÉ KATEŘINĚ

Život svaté Kateřiny

- Když za dávných časuov v Hřiešě
jeden ciesař pohan bieše,
ten vládnieše všemi králi,
což jich bylo bliz i vzdáli
5 všeho lidu pohanského.
Maxencius jmě toho zlého
bylo, tak nám písmo praví.
Jeho hněvní, krutí nravi
byli sě pronesli tady,
10 ež jeho jmě v hoři všady
každý jako hory vozil.
Bieše pohanstvo uhrozil,
jakž sě třiesli jeho zrakem
jako kuřě před luňákem.
15 Miesto boha jej jmějicchu,
jeho modlám sě klaniechu,
a což kázal, to sě stalo
skrovně, mnoho nebo málo.

Legenda o svaté Kateřině

(novočeský překlad: Jiří Pelán)

- V Řecku za pradávné doby
žil jeden císař plný zloby,
ten vládl nad všemi králi,
co nad pohanstvem panovali
5 v zemích sousedních i v dáli.
Toho Maxenciem zvali,
jak nám staré knihy praví.
Jeho násilné, zlé mravy
spáchaly tolik příkoří,
10 že jeho jméno všechny v hoři
tížilo hůř nežli kámen;
pohanský lid, hrůzou zmámen,
třásl se před jeho zrakem
jako kuře před luňákem.
15 Všichni za boha ho měli,
jeho modlám se klaněli,
každý rozkaz, velký, malý,
pokorně hned vykonali.

Pod tým ciesařem v hrdosti
20 jeden král u bohatosti
sediše v jednom ostrově,
v cyprskéj zemi v dobrém slově.
Diechu jemu Kostus jmenem.
To jmě držal takým kmenem,
25 ež jedno město, obake
Nikozia, v Cypřě také,
slulo, jakž i ješče slove
tu, kdež je moře oplove,
pro něž Kostus byl nazvaný.
30 Bieše mocný, jmenovaný
nade všě pohanské krále.
Kralováše v jemnej chvále
ve čsti, v rozkoši i v zboží,
s svú královú jakžto s ruoží
35 míle bydlěše v dostatě,
správně, svobodně, bohatě.
Byl múdrý, šcedrý, radný, k tomu
věrný semu i onomu,
branný v nepřátelské přietě.
40 Na všě strany ve všem světě
jeho chvála slula spoře,
tak že tiesař na svém dvoře
neměl krále radnějšieho,
ani k službě snažnějšieho,
45 což mu kázal ve dne v noci,
dotad, až nevěrní soci
— jakož i dnes lidem škodie,
křivé šepky k uchóm plodie,
křivě hospod návidiece,
50 dobrým v službě závidiece,
již vše na svú mísu táhnú,
v onu složenú lež sáhnú,
tu jazykem obrážejí,
věrným v službě překážejí —

Pod tím zlým císařem právě
20 jeden král panoval v slávě,
v bohatství, v lesku si hově,
vládl na Kypru ostrově.
Kostus bylo jeho jméno,
a to mu bylo přisouzeno
25 podle města Nikosie,
jež rovněž v kyperské zemi je
a doposud takto sluje
tam, kde je moře obklopuje;
podle něho byl zván Kostis.
30 Vynikal mocí, proslulostí
nad pohanskými knížaty,
byl všemi ctěn a tak bohatý,
jak jen člověk býti může;
s královnou, krásnou jak růže,
35 žil v libé hojnosti den po dni,
spravedlivý a svobodný.
Byl moudrý, štedrý, v těžké době
příteli stál věrně v slově,
v bitvě pevný byl jak skála.
40 Do všech končin jeho chvála
šířila se po prostoře.
Taktéž při císařském dvoře
nebyl horlivější vazal,
a cožkoli císař kázal,
45 ihned spěchal vykonati.
Až klevetníci proklatí
— jací dodnes lidi kruší,
lhouce do ochotných uší,
křivě pány milující,
50 dobrým v službě závidíce;
již jen o svou kapsu dbají,
své vlastní lži se chytají,
tu pak všude omílají,
věrným sloužití nedají —

- 55 takež tito soci biechu,
ješto jemu závidiechu
ve cti — jechu sě točiti,
chtiec jej křivě osočiti,
jakž i zdiechu a řkúc tako:
60 „Ciesari, věz to, že jako
ny živy vidíš při sobě,
taktě sě Kostis v téjto době
smluvil s tvými nepřátely
a jest jich přísežník celý.
65 Rač nám nejmieti za chlúbu:
smluvilt sě na tvú záhubu.
Proto sě vystřiehaj z toho.“

- Ciesar Maxencius jim z toho
poděkova, neřka tomu
70 ničse, ale jemu z domu
káza i z svéj země jěti.
Kostis nemějieše dětí
viece než dceru jedinú,
tu bieše nazval Kateřinú.
75 S tú v koráby vsedše, vstachu,
do Alexandrie sě brachu
i sedú na tom jistém hradě.
Kak byl ciesar v hněvněj vadě,
však sě s múdřejšiemí tázal,
80 z země jemu jěti kázal.
Ale královstvo, země, hrady
král Kostis beze všiej vady
jměl i bydlěše, jak sám chtieše,
neb ciesar nedóvěrieše
85 tomu, což naň prosočeno
bylo i křivě poččeno.
Proto naň jiným lít nebyl
než tiem, ež ho jest z dvora zbyl.
V Alexandří v tom městí

- 55 až i tyto šelmy lstivé,
k jeho slávě závistivé,
začly hledat v zlém úsilí,
kterak by ho očernily.
I pravili z té příčiny:
60 „Věz, císaři, jako nyní
nás živé vidíš při sobě,
tak se Kostus v této době
spřísahal s tvým nepřítelem,
upsal se mu duší, tělem.
65 Nemluvíme plané řeči:
jsi ve velkém nebezpečí.
Měj se proto na pozoru.“

- Císař po tom rozhovoru
poděkoval, neřka k tomu
70 nic, avšak Kostovi z domu
i ze země pryč kázal jeti.
Kostus neměl jiných dětí
než jednu dceru jedinou,
již pojmenoval Kateřinou.
75 S tou pak vstoupili na loď,
do Alexandrie po vodě
pluli k tamějšímu hradu.
Ač rozhněván, přec na radu
moudřejších se císař tázal.
80 Jemu odjeti přikázal,
však království, země, hrady
dále Kostus držel vsady
a přebýval v nich po libosti,
neb císař měl pochybnosti
85 o tom, co bylo řečeno
a na krále doneseno.
Proto mu víc neuškodil,
než že jej z dvora zapudil.
V Alexandrii, v egyptské zemi,

- 90 Kostis s svú královú ve cti
bydlil i s svú dcerú milú.
Tu milováše vsú silú,
jakžto s právem bylo z čina,
neb mu bieše dci jediná.
- 95 Proto často radoščemi
vzjiskřil, až ju milošćemi
dal v učenie u vysoké.
Mnohé mistrovstvie divoké,
což najvyšší školní znáchu,
- 100 to téj panně vykládáchu:
o múdrošćieh i o smysle
bylém i nebylém čísle,
o pósobě každěj věci,
jakž kto najvýš mohl dosieci
- 105 všelikakým podobenstvím.
To ta panna rozšafenstvím
v krátkých letech vše uměla.
Bieše v učení prospěla
nade vše učené žáky,
- 110 což jich bieše pod oblaky,
u mistrovství ve všelikém.

- Potom v časi v nevelikém
Kostus, jejie otec, snide,
a to královstvo přijide
- 115 vše k nie u mocněj poruce.
Ta milá panna žádúcie,
jakž slýchám při staršieh kmetech,
byla v uosmináste letech
a tak převeliké krásy,
- 120 jakž na všem světě ty časy
nikdie jiej nebyla rovně.
K tomu jejie matka vdovně
činieše násilně vážně,
ež jiej vždy střežieše snažně

- 90 žil král Kostus, ctěný všemi,
se svou chotí a svou dcerkou.
Tu miloval láskou velkou
patričně a náležitě,
neboť měl jediné dítě.
- 95 Častou radostí v tom svazku
vzplanul, až ji pro svou lásku
dal na vysoké učení.
Mnohé převzácné vědění,
jež přední učitelé znali,
- 100 vše té panně vykládali:
o doslovném smyslu, item
o významu v slově skrytém,
item o účinku věcí —
příměry a moudrou řečí
- 105 vše jí zjevili od počátku.
Rozumem ta panna vkrátku
všechnu jejich moudrost znala.
Při studiu vynikala
nad všechny učené žáky,
- 110 co jich bylo pod oblaky,
v rozmanité vědomosti.

Brzy nato zemřel Kostis,
její otec, a jak žádá
právo nástupnické, vláda

115 byla dceři odevzdána.
Ta líbezná, milá panna
měla s osmnácti léty,
jak nám praví staří kmeti,
tak velikou, vzácnou krásu,

120 že v celém světě toho času
nebyla druhá taková.
K tomu její matka vdova
velmi přísně držela ji,
usilovně střežila ji

- 125 i vedieš k čstnej lepotě,
jež při svém čistém životě
jměla stokrát více sama,
než jejie mateři známa
byla v rozkošnej čistotě.
130 „Mnohý bohatý král —,“ v notě
řekla: „Blaze bude jemu,
komuž se dostane ženú:
tomu bude více radost.“

- Ale bieše jejie žádost
135 jinak, nežli oni mniechu.
Mocní králi jie snúbiechu.
Na to ničse netbajieše,
neb v svém rozumě znajieše,
že zle v porobenství žítí,
140 i nerodí za muž jítí.
Pro šlechtnú cnú mysl pro tu
slúbi panenskú čistotu
dle múdrosti i učenie
nésti do svého skončenie.

- 145 V tom času se sta obnova:
vzvolichu syna Maxencova
ciesářem pro ty dědiny,
neb mu bieše syn jediný.
Tiem ho více milováše,
150 vždy na to usilováše,
chtě jej oženiti mladně.
I rozesla posly řádně
ve vše krajě, na vše strany,
do všech zemí u pohany,
155 ve všecky vlasti, do všech dál,
by který ciesař nebo král
jměl dceř krásnú z plodu svého,
jež by dóstojna syna jeho

125 a vedla ji k počestnosti,
jíž ve ctnostné nevinnosti
a v čistotě svého těla
stokrát víc ta panna měla,
než kdy matce bylo známo.
130 „Tomu králi požehnáno,“
řekla, „blaze bude jemu,
kdo ji pojme za svou ženu;
mnohou radost najde na ní.“

Leč Kateřinino přání
135 bylo jiné, než mysleli.
Když se mocní ucházeli
o ni, málo o to dbala,
neboť ve své mysli znala,
že je zlé v porobě žítí,
140 a nechtěla si muže vzítí.
Proto ctnostná Kateřina
slíbila čistotu klína
po mudrců dobrém zdání
uchovat až do skonání.

145 Tehdy stala se věc nová,
že syna Maxenciova
za císaře vyvolili.
Otcí byl nade vše milý,
neb měl jeho jediného.
150 Velmi pečoval o něho,
v mládí oženit ho chtěje.
Poslal podle obyčeje
posly na rozličné strany,
do všech míst mezi pohany,
155 do všech zemí v blízkou, v dáli,
aby znal, zda mezi králi
nemá kdo dceru spanilou,
pro jeho syna způsobitou,

- byla, aby mu ji dali.
- 160 Tak se všady pilně ptali,
rovně jemu neznajíce.
Z těch posluov jedni ptajíce
v Alexandří se stavichu
a těm měščanóm vzpravichu,
- 165 čeho ptají, ktož je žene.
Tehdy ti jistí měščené
jechu se praviti o tom
a řkúc: „Zjezdiec vesvět po tom,
hory, vody i na moři,
- 170 panny tak červeněj zoři
i bělosti tak veliké,
rozkošnej krásy všeliké
vy nikdie neuhlédáte,
ani již pěknějšie jmáte,
- 175 než jest Kateřina skrovná,
naše šlechetná královna.
Na učení, u múdrosti,
v lepotě i v šlechetnosti
rovně jiej nikte nevídal.“
- 180 Těm poslóm jako by přídál
všem útěchy i veselé.
Nic nepomeškavše déle,
těch měščanuov potázachu.
Ti jim na hrad ukázachu.
- 185 Tamž i jidú podlé rady
panny ciesaři v ohlady,
ale jinému nikomu.
Když bychu v králově domu,
střetnú se s jejie mateří,
- 190 ana jde s tú žádnú dceří,
jež tak v drahěj kráši ktvieše.
Těmto poslóm se to zdieše
za veliký div nad divy.
Řechu k sobě: „Nikte živý

již by mu za ženu dali.
160 Ti se všude pilně ptali,
neví-li kdo o nevěstě.
Jedni z nich též na své cestě
do Alexandrie přibyli
a měšťanům tam vyložili
165 vše, co měli přikázané.
A tehdy tito měšťané
poslům toto pověděli:
„I když sjezdíte svět celý,
hory, moře, sotva asi
170 pannu tak ruměné krásy
a bělosti tak veliké,
plnou sličnosti všeliké,
na své pouti uhlídáte,
a sotva již pěknější máte,
175 než je pokorná Kateřina,
naše královna nevinná.
Jí v moudrosti a učenosti,
v kráse i ušlechtilosti
nenajdeš rovné opodál.“
180 Těm poslům jako by dodal
všem útěchy a veselí.
Ani chvílku neprodleli,
měšťanů se hned vyptali;
ti jim k hradu ukázali.
185 I šli pak poslové v tu stranu
namlouvat císaři pannu,
nikomu než právě tomu.
Když byli v královském domu,
potkali se s její matkou,
190 kterak jde s tou dcerou sladkou,
kvetoucí v tak vzácné kráse.
Těm poslům panna zjevila se
jako velký div nad divy.
I řekli si: „Nikdo živý

195 nám, což o téj krásě diemy,
o niež obak nepoviemy,
jakž jest přísně, neuvěří.“
Tajně řechu k jejie mateři,
aby jich v tom poslúchala
200 a téj panny nedávala
ižádúciemu živému,
ež ji rodu ciesařskému
chtie za ženu usnúbiti.
To jim králová slíbíti
205 musi. Otpuščenje vzechu,
k tiesařovi sě vzpodjechu
a praviece ty noviny.

Ciesař inhed v ty hodiny
sezva všecy najmúdrejšie
210 rádce i ze všech najučenějšie
i posla jě na tu cestu
k Alexandří, k tomu městu.
Učinichu z potázanie
tiesařovo rozkázanie,
215 jědú tam s velikú pýchú.
A když v Alexandří bychu,
jidú na hrad před královú,
zđávajíc jiej chválu novú.
Podlé niej jejie dci stáše.
220 Zđáše sě jim, by nic kráše
na všem světě nesvítalo,
ani v květu prokvítalo
než ta panna. Stáše v sluše,
k tomu bieše v takém rúšě,
225 jakž jeho bohatie měny
nikte nevědieše ceny.
Takž v téj chvíli, jakž tu stáchu,
děle nic nepomeškachu.
Jeden rádce z nich vysoký

195 neuvěří, co řekneme
o té kráse; nesvedeme,
jaká vskutku je, vypsati.“
Tajně řekli její máti,
aby jim své slovo dala
200 a tu pannu nedávala
nyní nikomu živému,
že ji rodu císařskému
za ženu chtějí zasnoubiti.
To jim královna slíbiti
205 chtěla. Pozdravení dali,
k císaři se odebrali
vypovědět mu ty zprávy.

Císař všecek nedočkavý
svolal rádce nejmoudřejší
210 a ze všech nejučenější
a poslal je na tu cestu
až k Alexandrii městu.
Ti vyplnili bez prodlení
císařovo poručení
215 a slavně se tam vypravili.
Když do Alexandrie přibyli,
na hrad se hned odebrali,
královně zas poctu vzdali.
Při ní stála dcera její.
220 Všem zdálo se, že nic krásněji
nikdy na světě neplálo,
aniž v květu prokvítalo
jak ta panna, co stála tu,
líbezná, v takovém šatu,
225 že té vzácné látky cena
všem zůstala utajena.
Tak v té chvíli, jak tu stáli,
nic již déle nemeškali
a jeden vysoký rádce,

- 230 odšed s královú vze roky
tomu, jistě kdy přijeti
a tu pannu domuov vziati
s velikú ctí, ovšem slavně,
tak jakž by slušalo správně
235 dceř mocného krále vésti
a za tiesaře ji nésti.
Z toho králevá jim nelá,
ale by násilně vesela,
jsúci tomu velmi ráda.
- 240 V tom čase ta panna mladá
o tom ničse nevědieše.
Králová tiem poče spieše
k svadbě se pripravovati,
chtiec svú milú dceř vydati
245 v slavněj dráži, s ľudským sluchem,
ztravú i bohatým rúchem,
jakž dostáti mohla z snadna.
- Kateřina ta přežádná
poče tomu se diviti
250 i to se jie protiviti,
že tak mnoho zbožie vzkládá,
a řkúc: „Co má matka žádá?
Co-li její úmysl mieni,
že okrašuje své sieni?
255 Která chce býti okaza?“
Jednej svéj panny otáza.
Ta jie j inhed da věděti,
řkúc: „Královno, chcif pověděti:
tobě býti smyslem novým
260 za synem za ciesařovým,
na hodyť se chystaj na ty.“

- 230 s královnou se vzdáliv krátce,
smluvil, kdy mají přijít
a tu pannu domů vzít,
vzdávající jí čest a slávu,
tak jak se sluší po právu
- 235 pro vzácnou dceru královu
a pro nevěstu císařovu.
Královna je nehaněla,
byla naopak veselá,
jsouc tomu velice ráda.
- 240 Po ten čas ta panna mladá
pranic nevěděla o tom.
Královna počala potom
velikou svatbu chystati,
chtějíc dceru svou vyvdati
- 245 v nádheře a se vši slávou,
v skvostném rouše a s výbavou,
což jí bylo velmi snadné.
- Kateřině, panně v nadné,
začalo to býti divné
- 250 a též bylo jí protivné,
že mrhá se tolika statky,
i řekla si: „Co je mé matky
snahou a v jaké příčině
takto zdobí svoje síně?
- 255 Jakou asi slavnost strojí?“
I zeptala se panny svojí.
Ta jí hned vše pověděla:
„Královno, toť pravda celá,
že k mladému císařovi
- 260 musíš pojmouti cit nový;
tu se chystá svatba tvoje.“

Kateřina do komňaty
jide své, v niř se utieře.
Ta novina ji mútieše.

265 Sedři vece k sobě sama:
„Vřak mi ta vře múdrost známa,
jiř najvyšři mířtri znají,
a tak mě za krásnú mají
vřickni lidé při svéř žiedě,

270 že ve všem řenském pořiedě
nechtie, by kde taká byla.
A k tomu sem bez omyla
tak vysoce urozena
i tak v zboří rozplozena,

275 jakř toho nevědě čísla.
Nad to vřak mám mnoho smysla
u múdrosti i v učení:
proč bych já v tom poručení
byla, mohúc se otjieti?

280 Nechci svéř mateři přieti
déle téř práce bez studu.
Ciesaróvu já nebudu!
I zle bych smysla zajala,
bych toho za chot pojala,

285 jehoř jsem nikdy zdospěla
ani znala, ni viděla,
kak jest vzrostlý na řivotě,
hrbovat-li, či v lepotě,
hrady-li jmá, či zlé domy,

290 slepý-li je, či vidomý,
mrzutý-li, čili tvárný,
skúpý-li je, čili dárný,
krásný-li jest, či nekrásný,
nemúdrý-li, či věhlasný,

295 chromý-li jest, nebo pravý,
nemocný-li, či pak zdravý,
kaký-li jeho obyčej jest:

Kateřina do pokoje
svého šla a tam se skryla.
Ta novina ji zarmoutila.
265 Usedla, řkouc k sobě sama:
„Všechna moudrost je mi známa,
již nejpřednější mistři znají,
lidé za krásnou mne mají,
jak jen si lze přát, a praví,
270 že v celém ženském pohlaví
takové již nenašli by.
A k tomu jsem bezpochyby
tak vysoce urozená
a tak bohatstvím obdařena,
275 že mu není konce ani.
Nadto mám mnohé nadání
k moudrosti a k učenosti:
proč mám žiti v poddanosti,
mohu-li jí odolati?
280 Nechci déle přát své máti
té námahy beze studu.
Císařovnou já nebudu!
Provedla bych hloupost velkou,
kdybych se stala manželkou
285 toho, jež jsem neviděla
nikdy, o němž nevím zcela,
jak by mohl vypadati:
je-li švarný, či hrbatý,
má-li hrady, či zlé domy,
290 je-li slepý, či vidomý,
je-li milý, či hašteřivý,
je-li krásný, či ošklivý,
je-li štědrý, nebo skoupý,
je-li moudrý, nebo hloupý,
295 je-li čilý, či kulhavý,
je-li churavý, či zdravý
a jakých je vůbec mravů;

raději já svú čistou čest
slibuji nésti bez děky
300 do méj smrti i na věky,
neb méj múdrosti ni krásě
nikte živý nevrovná sě.“

Tu řeč k sobě domluvivši,
s ustavičenstvem sě smluvivši,
305 zavřevši komňatné dveři,
vstavši jide k svéj materi
a sedši podlé niej zčila
i vece k niej: „Matko milá,
slyš mě málo téjto chvíle!
310 Vizi, že ty beze špíle
méj svatby srdečně žádáš,
velikú práci nakládáš,
dlúho tiem nechtieci dlíti.
Jáť za ciesařova jíti
315 syna nechci, to jistě věz!
Protož sě toho i vystřez,
aby ho darmo nezvala,
ni na prázno pracovala!
Toť pravi bez proměnění.“
320 Králová vz to pověděníe
užasši sě vece pilně:
„Milá dsi, proč tak mylně
mluvíš? Mlč, toť razi tobě.
I kde by ty mohla sobě
325 nalézti lepšieho muže?
Však mu všickni králi slúžie
a jmá veliké poklady,
podlé vsí města i hrady
i mnohé široké země.
330 Nesla bych nelehké břemě,
ač by sě tak minul s tobú!
Milá dsi, vě svě sirobu

raději v panenském stavu
slibuji, ač mi v tom brání,
300 žít navěky a do skonání,
neboť v moudrosti a kráse
mně nikdo nevyrovná se.“

Tu řeč k sobě domluvila,
v srdci svém se utvrdila.
305 Z komnaty své vyšla zase,
za svou matkou vybrala se,
vedle ní se posadila
a pravila jí: „Matko milá,
nyní chvílku poslouchej mě.
310 Vidím již, že ty si zřejmě
a ze srdce mé svatby žádáš,
velkou práci vynakládáš,
déle nechtějíc čekati.
Věz však, že se nechci vdáti
315 za potomka císařova.
Proto nečiň toho znova,
abys ho zbytečně zvala
a nadarmo se namáhala.
Svoji vůli již nezměním.“
320 Užasnuvši překvapením,
královna snažně pravila:
„Co to pleteš, dcero milá?
Radím tobě, buď už zticha.
Kde bys lepšího ženicha
325 mohla najít v šíři v dáli?
Vládne nade všemi králi
a má veliké poklady,
blízko vsí města a hrady
a rozlehlých zemí mnoho.
330 Srdce by mi puklo z toho,
kdyby bylo po všem veta.
Milá dcero, dlouhá léta

- nesle mnoho let zde jsúce
a vždy polepšenie ždúce.
- 335 A již si ho dočekala.
Razíť, by nikakž nenechala,
by zaň míle ráda nešla.
Již jest náma ta čest vzešla,
pro nížtě tvój otec túžil —
- 340 tenť jest jeho occi slúžil
mnoho let. Dci, věz to cele!“
Dievka odpovědě směle
a řkúc: „Matko, darmo mluvíš
a na mě se hněvem hruvíš.
- 345 Takeť tebe řečí dojdú:
i za žádnéhoť nepójdú
muže, nežť jej ohledaji
a to na něm znamenaji,
že jest všeho světa krašší,
- 350 ctí, urozením najdražší,
nad veš svět najbohatější,
nade vše múdré najmúdrější.
A pakli to nebude tak,
tehdy, matko, věz, žeť nikak
- 355 já nikdy nepójdú za muž.
Protož po tom darmo netuž,
ni se kto buď o tom toče
viec.“ Ot toho času poče
králová smútiti za to.
- 360 A když jie přietelé na to
vzmluvichu, by tu mysl vzala
a přemluviti se dala
i šla za ciesaře spieše,
ana jim odpovědieše
- 365 tomu a řkúc: „Vy tak krásnu
mě pravíte i věhlasnu,
u múdrosti rozniecenu

- sirobu jsme nesly obě,
vždy toužíce po lepší době.
335 Ty ses jí nyní dočkala.
Proč bys štěstím pohrdala,
proč bys za něj ráda nešla?
Konečně nám ta čest vzešla,
po které tvůj otec toužil;
340 vždyť věrně jeho otci sloužil
mnoho let. Zvaž moje slova!“
Panna promluvila znova,
pravíc pevně: „Milá máti,
nadarmo se chceš hněvati.
345 Tolik jen tobě řeknu, že
dříve nevdám se za muže,
než bych ho poznala zcela
a nežli bych uviděla,
že je nade všechny krásný,
350 rodem vzácný, slávou jasný,
nad celý svět zámožnější,
nad všechny moudré moudřejší.
Takového nenajdu-li,
potom, matko, je mou vůlí
355 nikdy nevydat se z domu.
Nermuť se proto kvůli tomu
a mlčme již o tom raději.“
Královna slyšíc řeč její
měla mnoho zármutku z ní.
- 360 A když též její příbuzní
nutili ji v rozhovoru,
aby zanechala vzdoru
a za císaře se provdala,
tuto odpověď jim dala:
365 „Vy pravíte, že jsem krásná,
že jsem rozumem věhlasná,
že moudrostí jsem roznícena

- i v učení osviecenu,
jakž takéj nikdie neznáte.
- 370 Proč mi pokojě nedáte?
Chcte-l, bych sě k vám nevinila,
vaši vóli učinila
podlé kázanie všakého,
optajtež muže takého,
- 375 jenžť by byl v takéj věhlesi,
tak učený, v takéj krási
i múdrý jako já sama.
Za tohoť pójdu bez klama,
najviev pro vaši útěchu.“
- 380 Přietelé otpověděchu
řkúc: „Urozenějšieho
muže, bohatějšieho,
nežs ty, my bychom věděli,
ale bychom pověděli
- 385 tak múdrého i krásného,
neb v učení věhlasného,
jakožs ty, tohoť neznámy,
ani ho snad na světě jmámy,
všeť jsú protiv tobě klamy.“
- 390 Dievka vecě: „Když to sami
mluvíte, žeť mi osovně
ve všech zemiech nenie rovně,
věztež to, žeť tiemto blahaji
a dnes sě zapřisahaji
- 395 muže nikdy nepojieti.“
Viev od toho času vznieti
tu mysl i v svého srdce stanu.

Zatím králová vzpomanu
na jednoho pústenníka,
400 šlechetného učenníka.
Ten bieše odtad rodem z města.
Z Alexandrie k němu cesta

a vzděláním osvícena
jak žádná druhá na světě.
370 Proč mi klidu nepřejete?
Jestli poslušna mám býti
a vaši vůli vyplniti,
jak je přikázáno, nuže,
najděte mi toho muže,
375 který v moudrosti a kráse
mně samotné vyrovná se.
Toho kdyby našli jste,
za něho se provdám jistě;
víc pro vaše než své přání.“
380 Tu příbuzní, překonání,
děli: „Muže bohatšího,
rodem znamenitějšího,
nežli ty jsi, bychom znali,
koho bychom však nazvali
385 stejně moudrým, stejně krásným,
stejně vzděláním věhlasným,
o tom nemáme tušení,
takový snad v světě není,
takový nám není známý.“
390 I řekla dívka: „Když to sami
pravíte, že mé osobě
nikde není v této době
rovného, jsem tomu ráda,
a přísahu před vámi skládám,
395 že se muži nezasnoubím.“
Ta myšlenka ohněm v hloubi
srdce se jí rozhořela.

Tu si královna vzpomněla
na poustevníka jednoho,
400 který věděl tuze mnoho.
Pocházel z onoho města.
Kdo šel za ním, dlouhou cestu

povzdál bieše, neb na pustém
lesi bydléše, na hustém,
405 v jedněch horách, v jednéj skále,
Boha Jezu Krista chvále
i jeho zmilitkú matku.
Bieše v duchovném dostatku
muž šlechetný, cný, pořádný,
410 múdrý, duostojný i radný.
V pravěj čistotě sedieše,
život nebeský vedieše,
neposkvrnný, myslí upriemú.
Proněž králová ráda k němu
415 chodieše pro pilnú radu,
neb ot jeho řeči vnadu
i jeho propovědění
často měla utěšení.
A když jiej na myslí tanu,
420 tak jak rúče jej vzpomanu,
tú umyšlenú závadú
namluvi tu pannu mladú,
aby se s ní k němu brala
i ot něho uslyšala
425 o svém stavu řeč některú.

Inhed z jitra, ne k večeru,
vstavše k němu se přeč bráchu.
A když před tú jatkú stáchu,
kdež bieše jeho bydla skola,
430 králová jeho zavola.
To uslyšě ten muž správný,
čistý, svatý, Bohu slavný,
i vynide protiv nie ven.
Králová mu řeči z kořen
435 ot počátka ve všem řiedě
všecky do konce povědě
a nadějici se tomu,

musel vážit, neboť v pustých
horách bydlel, v lesích hustých,
405 v temné jeskyni na skále,
Boha Ježíše Krista chvále
a jeho matku laskavou.
Žil naplněn vírou pravou,
byl muž řádný, ctnosti dbalý,
410 moudrý a též rady znalý.
S pokorou, neznaje stesky,
vedl tam život nebeský,
bez hany, v čistotě pravé.
Královna za ním již prve
415 často chodila pro radu,
vědouc, že v jeho výkladu
a v jeho řeči líbezné
mnohou útěchu nalezne.
Když na něho pomyslela,
420 poté co si naň vzpomněla,
řeči důmyslně stkanou
promluvila s mladou pannou,
zda by s ní jít za ním chtěla,
aby od něho slyšela
425 o svém stavu slova chytrá.

Sotva vstaly, ihned zjitra,
za ním spolu se vydaly.
A když před tou poustkou stály,
tam, kde se rozpukla skála,
430 královna naň zavolala.
Slyšel ji muž spravedlivý,
čistý, svatý, bohulibý,
vstříc jim vyšel nemeškaje.
Královna hned jemu zkraje
435 vše pověděla od počátku
do konce a popořádku,
zevrubně, majíc naději,

zda by ji svú řečí k tomu
připravil, by za muž chtěla.
440 Ten pústenník velmi zcela
poče sě k tomu staviti
a Kateřině praviti
o manželství u pravém stavu
mnoho a vše pravdu pravú
445 z Písma, jak najlép' umě.
Králová při svém rozumě
jide povzdál ot nich obú
a řkúc: „Zda v některú dobu,
jeho radu uslyšeci,
450 mne sě jako nestydieci,
našie libosti povolí?“

Tento cný muž, ostav koli
s Kateřinú sám jediný,
povědě k nie řka: „Bez viny
455 dievko i bez poskvrnění,
vysokého urozenie,
u múdrosti přieliš krásná,
ve všem učení věhlasná
i bohatá k tomu jsúci,
460 nade všecky panny skvúcie
krású, což jich jest na světě,
slyším, žeť u mnohé přietě
lidé pokojě nedadie,
i přietelé k tomu radie,
465 by šla za muž u manželstvie
pro rozličné bezpečenstvie,
jehož ženy bez muž nemají.
Jáť pak v tom tu radu dávaji,
aby tu mysl před sě měla,
470 neb to tak vysoce vznesla,
jakž já po tom nelap túži.
Jakémuž chceš, panno, muži,

že přiměje dceru její,
aby přivolila k sňatku.
440 Poustevník královskou matku
ihned poslechl oddaně
a počal mluvíti k té panně
o manželském svazku řádném,
nezalhav jí v punktu žádném,
445 všechno podle Písma věrně.
Královna zatím záměrně
pooděšla od nich málo,
řkouc: „Cožpak kdyby se stalo,
že vidouc jeho moudrost jemnou
450 a nestydíc se přede mnou,
bude ke sňatku ochotna.“

Když pak zůstala samotna
s tím ctnostným mužem Kateřina,
tu on pravil k ní: „Nevinná
455 dívka a neposkvrněná,
převysoce urozená,
moudrostí nadmíru krásná,
vší učeností věhlasná,
i bohatá k tomu dosti,
460 která skvíš se spanilostí
nade všechny panny milé:
slyším, že ti této chvíle
lidé pokoje nedají,
i příbuzní naléhají,
465 abys pojala již chotě
kvůli rozličné jistotě,
již žena bez muže nemá.
Toto, panno, rada je má:
bys manželstvím nezhrdala,
470 tak vznešeně je přijala,
jak já o ně nedbám zcela.
O muži, jehož bys chtěla,

takéhožť já nikdiež nevědě.
Ale všakt jedno povědě
475 pod tajemstvím tvěj milosti:
vědět v hrozněj bohatosti
jednoho krále slavného,
učeného i správného,
múdrého nade všě múdrosti,
480 krásného nade všě jasnosti.
A tenť jest, pravi na krátce,
jedinký syn své matce,
jednorozený z dostatka.
A jeho zmilitká matka
485 jest přečistúcie děvice,
a světlejší než dennice
vzketla nade všecy ženy.
Jeho otec vyložený
jest pán, všeccka panstvie jmajě,
490 ženy tělesnéj neznajě,
král jest nade všemi králi.
Jeho královstvie jest v dáli
i na šíři neseznáno,
způsobeno i zjednáno
495 tak, jakž neumře ijeden,
ktož koli tam bude vzveden,
ale zdráv jest viec na věky,
ani mu je kto na přieký,
ni tu která žalost stele,
500 jedno radost i veselé
bez truchlosti i bez túhy.
Ten král má tak drahé sluhý
i panicuov až bez čísla,
z nichž každý jmá viece smysla
505 i bohatějí occě tvého
jest, Kosta, krále cyprského.
A nad toť povědě viece,
ež najmenší jeho dietce

nikde povědomost není;
slíbíš-li mi však mlčení,
475 jedno tajemství ti povím:
o jednom králi já přesto vím,
vším bohatstvím je obdařený,
spravedlivý je, učený,
moudrý nad všechny moudrosti,
480 jasný nad všechny jasnosti,
je syn jediný své máti,
ač byl z hojnosti počatý,
které nikdo konce nezná.
A jeho matka líbezná
485 je neposkrvněná panna,
jež jasnější než hvězda zrána
vykvetla nad všechny ženy.
Jeho otec je neměnný
pán všeho z kraje do kraje,
490 tělesné ženy neznaje,
vládne nade všemi králi.
Jeho panství v šíř i v dáli
nemůže býti změřeno
a tak je uzpůsobeno,
495 že nikdo smrtí nesejde,
kdožkoli do něho vejde,
ale navěky živ bude,
všeho zármutku pozbude,
nepozná již nepřítel,
500 jenom v radosti veselé
bude přebývati stále.
Sluhů, pážat nad toho krále
nikdo nemá počet větší,
a každý z nich moudrostí předčí
505 i majetkem otce tvého,
Kosta, krále kyperského.
A také to je pravda, že
i nejmenší jeho páže

- u múdrosti tě přemáhá,
510 zbožím i učením sáhá
nad tě i krású neslýchaně.
Jeho věk bez dokonánie,
jeho zbožie nikdy nezhyne,
jeho kochánie nemine,
515 jeho sě kráši hvězdy divie,
jeho múdrosti tak živie
nemóž ižádúci umem
obklíčiti, ni rozumem,
kak sě hromazdí neb dělí.
520 Jemu všickni světí anděli
v radosti poslušně slúžie,
v jeho pokojiech netúžie,
ale veselé sě pilně.
Jeho kralovánie silné
525 konce nemá, ani béře,
ni sě zruší, ani zděre,
jedno zavše jest za nova.“
To by řeč pústenníkova.
- Kateřina to slyšavši,
530 všecko pilně na mysl bravši
z úst pořád, což sě i přieči,
ale jeho múdrěj řeči
za vlas nerozumějieše,
neb ješče pohanka bieše.
535 Proto jiej to bieše neživno,
ale v srdci velmi divno,
ež kak mnoho smysla jměla
i v učení jsúc prospěla,
ot žádného mistra vóle,
540 ni učenníka ve škole
neslýchala čtúce v žádných
knihách, snadných i nesnadných,
o takém muži i králi,

překoná tě svou moudrostí,
510 bohatstvím i učeností;
ani v kráse nejsi prvá.
Jeho věk bez konce trvá,
jeho jmění nepomine,
jeho láska nepohyne,
515 nad jeho krásou hvězdy žasnou
a tu jeho moudrost jasnou
rozum smrtelný, kulhavý
nepochopí, nevypraví,
jak se hromadí či dělí.
520 Dlí mezi svatými anděly,
již mu rádi věrně slouží,
nic je v komnatách nesouží
a radují se bez ustání.
Jeho mocnému kralování
525 počátku ani konce není,
nevyvrátí se, nezmění,
počíná se stále znova.“
To byla řeč poustevníkova.

Kateřina to slyšela,
530 o všem pilně přemýšlela,
i když jí mnohé bylo cizí,
avšak jeho řeči ryzí
neporozuměla kale,
jsouc ještě pohanka stále.
535 Hlad duchovní neztišila,
leč v srdci velmi se divila,
že ač vynikla moudrostí,
ač učená byla dosti,
ač rozumem byla bystrá,
540 dosud od žádného mistra
neslýchala, ani v žádných
knihách, snadných i nesnadných,
nečtla o králi takovém,

- o němž tak bohatú táli
545 tento pústenník pravieše.
Druhá mysl ta ji trápieše,
ež jej tak cného vědieše,
že, což koli povědieše,
to vše pravda pravá byla.
- 550 Protož pak že srdcem vřela
v tůhách, chtiec v tom známost mieti,
což jiej pravil, a to zvědětí,
i vzprosi ho velmi míle
řkúc: „Již sě muši téj chvíle
555 tebe ovšem ostydětí:
mohla-li bych kak vidětí
toho muže, o němžs mi pravil,
všeho by mě smutka zbavil.
Kde-li bydlí anebo jest
560 ten slavný král, jehožto čest
ty nade všě krále chválíš?
Tiem ote mne smutka vzdálíš.
Ukaž mi toho zemi jistú,
jehož jest matka dievkú čistú.“
- 565 Pústenník vece rovenstvím:
„Panno, praviť pod tajemstvím
i zaklínám, by nikomu,
ani semu, ni onomu,
nepravila řeči téjto,
570 nebť jest obak velmi zlé to,
ktož čie tajemstvie pronosí,
an jeho mlčeti prosí.
Protož prošíť, panno milá,
aby toho nezjevila,
575 až sě mezi vámi skoná
manželstvo podlé zákona,
ačť sě to slyšeti líbí.“
Králová to ráda slíbi
i da jemu na to vieru.

o jakém poustevník slovem
545 dal jí tak bohatou zprávu.
I soužila se poprávu,
vědouc o poustevníkovi,
jak je ctný a že, co poví,
zbla nepravdy na tom není.
550 Proto pak plamen toužení
srdce zcela jí zaplavil,
a chtějíc poznat to, co pravil,
prosila ho velmi mile,
řkouc: „Musím již této chvíle
555 před tebou ostych odložit:
kdybych já mohla spatřiti
toho, o němž mluvils, vskutku,
vyvedl by mne ze zármutku;
rci, kde bydlí, jaké cesty
560 vedou k němu, jehož čest ty
nade všechny krále slavíš?
Tím mne všeho smutku zbavíš;
rci, kde vládne, v jakém místě,
ten, jenž povstal z panny čisté?“
565 Poustevník pravil: „Tvým snahám
vyhovím, však zapřísahám
tebe, panno, bys nikomu,
ani tomu, ani onomu,
nezjevila řeči této,
570 neboť velmi špatné je to,
když někdo tajemství zradí,
ač jemu k mlčení radí.
Proto tě prosím, panno milá,
abys je nevyzradila,
575 dokud se ve vás nedokoná
manželství podle zákona;
rač splniti, oč tě žádám.“
Panna to slíbila ráda,
slovo své mu dala snažně.

580 Pústenník k nie vece s měrú:
„Juž tebe řečí pozdravi:
ten panic, o němž já pravi,
to jest syn v zboží neskrovný
jedenj šlechtněj královny,
585 jěž jest všech krás najsvětlejšie
a všech žen dobrotivějšie,
rozkošná i převýborná,
milěj tváři, přepozorná,
důstojností oslavená
590 nade všecka ženská jmena,
jiež všě tváři chválu pějí.
Tějt panně Maria dějí.
Tať jest tak velikěj moci,
ktožť k niej ve dne i v noci,
595 v kteréj núzi jsa, zavolá
srdcem z věrného hlahola,
tenť darmo prácě nevzkládá,
ale to vše, což požádá,
toť má inhed bez rozpači.“
600 Kateřina v neodvlači
vece: „Pústenníku milý,
rádsě věrný, v smysle čilý,
pověz mi, ač mi chceš přieti,
mohla-li bych kak uzřieti
605 toho panice i krále
s jeho milú matkú v chvále?“
Pústenník jie odpovědě
řka: „Milá dsi, při tvěj žiedě,
by sobě radú vzpomohla,
610 snad by jej viděti mohla,
ač by tebe to nezbylo,
žeť by mu to libo bylo.
Neb toho cného panice
i slavného královice
615 nemohú ti ľudé tací

580 Poustevník pravil rozvážně:
„Již tě svou řečí uzdravím.
Ten panic, o němž vyprávím,
je syn, přebohatý statky,
šlechtné královské matky,
585 jež je nad krásy krásnější
a z žen nejdobrotivější,
líbezná a vlídné tváře,
oděná do světlé záře,
důstojenstvím vyvýšená
590 jako žádná druhá žena;
její sličnost všichni slaví.
Tě panně Maria praví.
Ta vládne tak velkou mocí,
že kdo ji ve dne nebo v noci
595 zavolá v hluboké muce
z upřímnosti svého srdce,
ten věru darmo neprosí
a vše, co srdce žádalo si,
obdrží hned bez meškání.“
600 Kateřina bez váhání
řekla: „Poustevníku milý,
rádče věrný, duchem čilý,
pověz, chceš-li mi to přátí,
zda bych mohla uhlídati
605 toho panice a krále
s matkou v slávě neskonalé?“
Poustevník popatřil na ni,
řka: „Má dcero, ve svém přání
kdyby sis poradit dala,
610 snad bys ho pak uhlídala,
pokud bys toho dosáhla,
zalíbit se mu znenáhla,
neb toho ctného panice
a slavného králevice
615 nespatří a neuvidí

viděti smrtelní všací
pro svú libost neb pro chtěnie,
neb ten král smrtelný nenie.
Protož jeho nevidají
620 než ti, jenž s ním přebývají,
a ti také, již mu slúžie,
ve dne v noci po něm túžie.
Těm sě on tak viděti dá,
jak sě mu kdy podobno zdá.
625 Avšakť chciť tu radu dáti,
ač mne budeš poslúchati,
ež jej i s matkú ohladáš
koli, jakž ty sama žádáš.“
Kateřina radostivě
630 vece mu i milostivě,
věduc jej ustavičného:
„Mój oččíku, čso sličného
mně ukážeš neb poradíš,
tiem mě jako v ráj posadíš.
635 Nemóžť nic tak nelehkého
býti ani protivného,
bych já všeho netrpěla,
bychť jej jedinké uzřela.“

Tehdy pústenník pro radost,
640 vida téj královny žádost,
i dosěže v skrytém trhu
jedinéj deščky z svého brhu.
Na té biesta dle úkazy
psána dva pěkná obrazy:
645 obraz svatěj Mařie z čina,
ana nese svého syna,
Jezu Krista laskavého.
Vzem tu deščku z smysla cného
i manu rukávem majně
650 i poda téj deščky tajně